

BÉCSI POSTA

A BORNEMISZA PÉTER TÁRSASÁG KULTURÁLIS ÉRTESÍTŐJE
Új sorozat, VI. évfolyam, 7. (47.) szám
Bécs, 2011 október

Tomas Tranströmer (1931)
Irodalmi Nobel-díj 2011

HAIKUVERSEK¹

Sorgegondolen (Gyászgondola), 1996, c. kötetből
Terebess Gábor fordításai

I

Távvezetékek
túlnyúlnak a fagy határán
zeneszótlan észak.

A fehérlő nap
távfutó magány szemben
a halál kék orma.

Együtt kell élnünk
az apróbetűs füvel
röhej a kriptákból.

Lebukik a nap.
Árnyékunk óriás. Mindent
hamar beárnyékol.

II

Orchideák.
Elsiklanak a tankerek.
Teljes a hold.

III

Középkori mentsvár,
idegen város, fagyos
szfinx,
üres arénák.

Levél susog:
vadkan játszik az orgonán
és kong a harang.

És folyik az éj
keletről nyugatra
holdsebesen.

IV

Egy szitakötőpár
összegabalyodott
szárnyuk zaja elszáll.

Isten-jelenlét.
Madárdal alagútban
zárt ajtó nyílik.

Tölgyfák és a hold.
Fény és néma csillagállás.
A tenger hidege.

A tartalomból:

MERVEL FERENC
Tomas Tranströmer
(2. oldal)

MEGHÍVÓ:
Dr. Szász István Tas
orvos, író:
„Az erdélyi HITEL folyóirat
története”
November 6, 18:30 (3. oldal)

BOROS KÁROLY
Interjú Dr. Szász István
Tassal (4. -5. oldal)

GRÁNITZ MIKLÓS
Gaal György – Gránitz
Miklós: Örök Házsongárd
című albumához ...
(6. oldal)

GAAL GYÖRGY
Házsongárdi műemlék-
jegyzék – és ami abból
kimaradt
(6. -7. oldal)

FIGYELŐ:
Előzetes,
kiállítások,
koncert,
impresszum (8. oldal)

¹ A haiku a japán költészet egyik jellegzetes versformája, mely a 20. század elejétől egyre több nyelv irodalmában megjelent. Három sorból áll, formailag kötetlen, a sorvégek – mintegy mellékesen – rímelhetnek, de ez nem előírás. (Az összecsendő sorvégek sokszor csak a fordítók leleményei.) A haikut ugyanakkor nagyon erős zeneiség jellemzi, részben a szimmetrikus forma ritmusa, részben a magán- és mássalhangzók hangulati értéke miatt, melyekre a vers rövidsége miatt a befogadó is nagyobb figyelemmel van. Az európai lírai műfajokkal ellentétben a haiku nem én-központú. A természeti jelenségek leírása nem a szubjektum állapotának megjelenítésére szolgál, csupán egyszerű rögzítése azoknak. Ezen elvet úgy hívják: szono mama (éppen ilyen). Mivel a szöveg nem utal a művész saját értelmezésére, a befogadás alkotó jellege erős hangsúlyt kap, az olvasó ugyanolyan aktív részesévé válik a folyamatnak, mintha két sornyi reflexiót kellene hozzáfűznie a haikuhoz. Basó szavaival: "a harang egyhangú kongása után fülünkben még hosszan zúg ez a hang... Ugyanígy a vers elolvasása után is valamilyen hangnak még tovább kell visszhangoznia az olvasóban".

Mervel Ferenc

Tomas Tranströmer

Sokan és sokat írtak már költészetéről, de vonzó mélysége titkát máig sem tudták megfejteni. Vannak dolgok, melyeket lehetetlen analizálni. Tranströmer a koncentráció mestere; versei intenzív pillanatképek, de váratlan dimenziókban néha túlmutatnak önmagukon, fizikai-lelki vetületek találkoznak bennük. A pillanat mintegy öröklétté szélesül, élet, halál belefér: mágikus realizmus. Tomas Tranströmer rehabilitálja a nyelvet, ráébreszt bennünket a költészet szükségességére. Szavai valahogy nélkülözhetetlenek, ami kétségkívül a költői nagyság kritériuma. Negyvenhat nyelven van jelen — gudzszerati, hindi, tamil tolmácsolásban is. Pekingben nemrég művészkávéházat neveztek el róla. Mikor az újsághírt mutatja, még a borom is kilöttyen a metszett pohárból. A Nobel-díj jelölt nem veszi zokon. Hamiskásan rám mosolyog, legyint, zsebkendőjével törölgeti térdén a nedves foltot, miközben felesége, Monica kínai útjukról beszél. Lassan a fél világot bejárták. 23 esztendő korában, 1954-ben jelent meg első verseskötete, a 17 vers (17 diktó), s ezzel egy csapásra felzárkózott a hazai élbolyhoz. Nem „ígéretes tehetségként”, de kész költőként indult; személyes, érett stílusával meglepte a legelfogulatlanabb irodalomkritikusokat is. Pedig stílusa, külsőre nézve, aligha mondható forradalminak. Tagadhatatlanul mégis valami újat, eladdig ismeretlent hozott a svéd lírába. Egy új dimenziót. Merész és többértelmű, de egyúttal egzakt metaforáival ráébresztette olvasóit a rejtett összefüggésekre, a mindennapi élet apró rejtélyeire, élményeire, hangulataira, melyeket mindannyian magunkban hordunk, anélkül, hogy a mélyből tudatosan felszínre hoznánk, anélkül, hogy szóval meg tudnánk nevezni. Tomas Tranströmer első verseskötete néhány hét alatt az utolsó szálig elkelt: vers és közönség egymásra talált. Karl Vennberg és Olof Lagercrantz — az ünnepelet nagyok — nyomban felismerték benne a született költőt. Tranströmernek nem szállt fejébe az elismerés. Nem bűvészkedett, nem divatoskodott, még csak sorait sem szaporázta — megmaradt tranströmerinek, verseskötetről verseskötetre. Tette ezt anélkül, hogy vesztett volna vonzerejéből, újszerűségéből. Költészete valójában a körvonalazás művészete. Ment minden retorikától, feleslegestől. Képei l á t h a t ó a k. Alakjai nem computer-fikciók; a lírai játékszín változásai soha nem rejtik el egészen arcát, a tranströmeri szemet, mely a történéseknek oly sajátos légkört kölcsönöz. A hatvanas években igen sok támadás érte a balosok táborából „forradalmatlan” költészetéért. Túlélte ezt is. A hangoskodók lassan elcsendesedtek, miközben Tranströmer a komor fal túloldalán utazgatott, hogy lelket öntsön kelet-európai költőtársaiba. A nemzetközi porondon is a legjelentősebbek közé tartozik. Tranströmer költészetéről doktori disszertációk születtek; irodalmi folyóiratok különszámokat szenteltek stílusának, szuggesztív képeinek. Megpróbálták azonosítani verseivel; példaképeket,

hasonlatokat kerestek, hogy „rekeszt” találjanak neki. Haydn-nál, Bachnál, Wagnernél, Lisztnél kutattak támpontok, inspiráció után. A västerlsi költőt valóban elszakíthatatlan szálak fűzik a klasszikus zenéhez, s kétségkívül hatással voltak rá az elismert nagyok, például T. S. Eliot és Paul Éluard. Vallásossága nem a bibliai tilalmak kesernyés tömjénfüstje; istenkeresése emberi szomj, levegő a gondolat szárnyainak. Tranströmer pszichológusi bravúrral meríti meg metaforáit tudatunk ismeretlen mélységeiben, pillanatunk régióiban.

1990-ben agyvérzés éri. Jobb oldala megbénul, súlyos beszédzavarokkal küszködik. A Gyászgondola első verse, az Áprilisi csend (April och tystnad) erre a megpróbáltatásra utal: „Árnyékomba zárva billegek előre / akár egy hegedű / fekete tokjában”. Van-e némább egy tokjába zárt hegedűnél? Ám most sem adja fel még a reményt: „Amit még mondani szeretnék / elérhetetlen messze csillog / mint a zálogba tett ezüstnemű” - zárja le az utolsó strófát, de úgy tűnik, nem tesz igazán pontot utána. Nekem úgy tűnik. Egy kézzel játszik a gyönyörű zongorán, néha ingerülten rázza a fejét, abbahagyja, majd dacosan újra kezdi. Tranströmer dióhéjban. Összeszorul a torkom, mikor olvasom bal kézzel írt dedikációját. Szemből minden érzésárnyalat kiolvasható. Csak a beszéd fog ki rajta néha. A hosszú mondatok. Ilyenkor Monica a mentőöve. Felesége szinte gondolatolvasó. Ha nem engedelmeskedik a nyelve, csak ránéz, s ha Monica ráhibáz egy-egy könyvcímre, recenzióra, idézetre, meglegegedetten bólint. Beszélgetés közben folyóiratok közt keresgél, felüt egyet, leteszi elé segédletnek. Egyetlen szó sem kerüli el figyelmét. Publikálatlan verseiből visszavesz, félretesz egyet, hogy még gondolkodik rajta. Egy interjúban mondta valahol: „Egy vers sohasem kész, inkább csak kénytelenségből fejezem be”. Sok verséhez zenét is szereztek. A zeneszerzők listáján több magyar nevet is találunk. Tomas Tranströmer, aki „elméletileg” abszurdumnak tartja a versfordítást, mint már említettem, majd félszáz nyelven van jelen, s maga is számos neves költőt tolmácsol angolból, németből, franciából. Fordított a Nobel-díjas Borisz Paszternáktól és Odysseas Elytistól, s — elsősorban Thinsz Géza közreműködésével — magyar nagyjainktól, t. k. Illyés Gyulától, Pilinszky Jánostól, Weöres Sándortól, Nagy Lászlótól, Nemes Nagy Ágnesztől és Szabó Lőrincstől is. Pilinszky, akihez szoros baráti szálak fűzték, verseivel központi helyet foglal el fordításai között. 1973-ban saját gyűjteményébe (Ösvények / Stigar) is felvette. Tavalay megjelent fordításkötetében (Műfordítások / Tolknigar) 43 magyar költemény is szerepel. Tranströmer életműve terjedeleme nem nagy, mindössze tizenegy vékonyka verseskötet, bár minden új gyűjteményének megjelenése lírai eseménynek számít. Egyetlen prózakötetet adtak ki tőle (Az emlékek látnak / Minnena ser mig, 1993).

MEGHÍVÓ

a Bornemisza Péter Társaság novemberi estjére

Dr. Szász István Tas,
 orvos-író (Leányfalu, Magyarország)
 a FAKOOSZ Alapellátó orvosok országos szövetségének elnöke,

Az előadás témája: „Az erdélyi HITEL folyóirat története”

2011. november 6.-án, vasárnap, d.u. 17:30 órakor

Az előadás helyszíne: Bécs 6., Capistrangasse 2/15

Kolozsváron születtem 1938. július 15-én egy elkötelezetten az erdélyi magyarság megmaradásáért, szellemiségének átmentéséért küzdő értelmiségi családban. Felmenőim életpályája meghatározó hatással volt rám. A szülői házban szerkesztették az erdélyi értelmiség egyik jelentős teljesítményének számító *Hitel* című folyóiratot, melynek „életéről” és „tetszhaláláról”, vagyis elhallgatásának okairól tavaly jelent meg könyvem a *Kriterion*nál, és Boros Zoltán dokumentumfilmet is készített róla. Középiskoláimat a Református Kollégiumban s annak utódiskolájában végeztem nagyszerű tanárok irányításával. Így az osztályharc és az etnikai másodrendűség kétszeresen kettős tudathasadását talán épen úsztam meg. Hasonlóképpen szerencsém volt az egyetemen is, hiszen a magyar tannyelvű Marosvásárhelyi Orvosi Egyetem nagy korszakának lehettem diákja, és igazi orvos-óriások oktattak, nemcsak tudományra, hanem emberségre és értelmiségi igényre is. Életemben akár tragédia is lehetett volna, de az Úr akaratából javamra fordult az a két év, melyet 1956-os vélt bűnök és egy kollégánk iránti

szolidaritás miatt veszítettem. Ólombányában, munkatelepeken dolgoztam és sokat tapasztaltam. Ekkor váltam igazán felnőtté. Szép emlékem, hogy kedves és kitűnő munkatársakkal, a kiváló Bágyuj Lajos vezetésével én restaurálhattam Kolozsvár nagy templomainak ólomüveg ablakait. Aztán élmunkásként visszatérve befejezhettem tanulmányaimat, és néhány évnyi körorvosi körzetekben eltöltött kemény munka után, versenyvizsgával elmeorvos szakvizsgára jelentkezhettem. Véletlenül kerültem be Kolozsvárra, és sokat dolgoztam, de a kor szelleme itt is utolért. Az akkori megyei főorvos négyszemközt őszintén közölte, hogy nincs szükség ebben a városban magyar orvosokra. A felkínált kolozsborsai munka, illetve igazgatóság akkor veszélyes perspektívákat rejtegetett. Így kényszerültem távozásra. 1977 óta élek Magyarországon, ahol 10 évig a Bakonyban, ezután Leányfaluon tevékenykedtem. Ez utóbbi hely adottságai, szellemisége kevertek bele az egészségpolitikába és pörgették fel ennek révén írói hajlamaimat, természetesen a rendszerváltásnak nevezett eseményekkel egyetemben. Az Orvosi Kamaránál voltak tisztségeim, majd a fent említett szövetség elnöke lettem. Most választottak meg újabb öt esztendőre. Sok tennivalóm akadt az Erdélyből érkezőkkel, orvosokkal és nem orvosokkal. Hála Istennek sikerült segíteni számos esetben. Addigra már kivívtam némi tekintélyt s ezt erre használtam fel. Magam nem panaszkodhatok. Ilyen munkakörben dolgozó orvos számára elérhető minden kitüntetés megkaptam, és megbecsülés vesz körül. Ehhez azonban nagyon sok munka, tartás és némi kötelező bölcsesség is kellett. A toleranciát azonban otthonról hoztam magammal. Közben több országos orvosi lapot alapítottam, megírtam 13 könyvet és végigkísértem a magyar történelem egyik legkeservesebben ostoba és hiábavaló két évtizedét.

(*Erdélyi Napló*, 2008. június 4.)

Boros Károly

Interjú Dr. Szász István Tassal

Bármerre járt szülőföldjén, Erdélyben, mindenütt úgy tapasztalta, hogy mély gyökerei vannak a jelen és a jövő múltra építésének. Saját családját, a szövérdi Szász családot kutatva 1603-ból kerültek kezébe a legkorábbi adatok.

– Miért érzi fontosnak, hogy ilyen alaposan foglalkozzon a családjá múltjával?

– Az ilyesmi sohasem kérdés, arra való, hogy tartást adjon az embernek, ami a mai időkben különösen fontos. Érzem, és saját példából tudom, hogy nincsen jövő múlt nélkül. Nekem ezek az ismeretek adtak erőt sok nehéz élethelyzetben: végigéltem az osztályharcos éveket, mikor államosították a családi birtokot, a csengőfrász éveit, mikor úgy feküdtünk le minden este, hogy a hátizsák és a bakancs ki voltak készítve, hogy ha jönnek értünk éjjel, meglegyen minden, ami szükséges. Szerencsére nem vittek el, mert apám egyetemi tanár volt, és a visszakapott birtokrészt felajánlotta az államnak, ezért elnézték neki a származását. De én sem úsztam meg. Miután kitűnő érettségivel bekerültem a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemre – ilyen eredménnyel nem utasíthattak el –, ötödéves koromban, 1959-ben az egyetemek egyesítésekor, mikor bűnösöket kellett találni, 1956-os magatartásomra hivatkozva kirúgtak. Nehéz testi munkát végezve nem is a kényeremet kerestem, hanem próbáltam újra elfogadtatni magam. Ólomhányában dolgoztam, munkatelepeken, közben kitanultam az ólomkeretes ablakok készítését, kezem nyomát viselik a kolozsvári Szent Mihály-templom ablakai, és csak így, élmunkásként kerülhettem vissza az egyetemre, két évet veszítettem. Magyarként ezután sem volt könnyű, alig tudtam elérni, hogy ne a Regátba helyezzenek, hanem magyar területre, de nagyon nehéz körzetekbe kerültem, ahol igencsak meg kellett dolgozni, hogy előre tudjak haladni. Aztán sok nehézség, küzdelem és verseny vizsgák sora után Kolozsváron lettem pszichiáter. Ez is csak úgy sikerülhetett, hogy az írásbelin nem vették észre,

hogy magyar vagyok, mert az névtelenül ment, és akkor már olyan jól tudtam románul. De megszüntették az állásomat, és kihelyeztek bűnöző elmebetegek intézetébe, ahol viszont politikai pszichiátriát akartak végeztetni velem. Ez volt az a pillanat, mikor beadtam az áttelepülési kérelmemet. Egyébként családi hagyomány volt, hogy bárki, aki kikerült tanulni vagy dolgozni Erdélyből, visszament utána, persze nem csak a mi családjunkban volt ez így, én voltam az első, akinek el kellett jönnie, de én is csak akkor, mikor már teljesen ellehetetlenültem. Azonban mindig úgy éreztem, hogy ha át is jöttem, kötelességem, hogy innen is őket, szülőföldemet, az erdélyi magyarságot szolgáljam, meggyőződésem, hogy ezzel a magyarországi magyarságot is szolgálom, mert a magyarságot csak egyetemesen, összmagyarságként tudom elképzelni.

– Saját családjának történetéről mennyit érdemes itt elmondani?

– Röviden csak annyit, hogy a Pusztakamarásról szétszóródó Szász család története dédapámmal kezdődött, aki hat fiúgyermeknek és egy leánynak adott életet. Leszármazottai sajnos mostanra már szerte a világon megtalálhatók. Kiadás előtt áll a Magyarok Pusztakamaráson című kötet, amelynek egyik fejezetét engem kértek fel megírni, mivel a mi családjunk indította el a települést azon az úton, amelyen hírnevet szerzett magának. Dédapám virágoztatta fel a Kemény család ottani, ötezer holdas birtokát, ezért épült oda kastélyuk, így került oda Kemény Zsigmond, akit szép kort megért dédanyám haláláig ápolt, ő gondozta a hagyatékot is, és ők vitték oda a Sütő családot is. Nagyapám öccse volt Sütő András keresztapja, így velük rokoni kapcsolatot ápoltunk, éppen András bátyám volt az egyik biztatóm, hogy próbálkozzak a tollforgatással. Az anyai ág pedig Madách Imrével, sőt még Balassi Bálinttal is rokonságot ápolt, a feleségem révén pedig Wass Alberttal vagyunk rokonságban. Édesapám bár mezőgazdász lett, de egész életében, bárhol dolgozott is, a tudományos dolgozatok végső formába öntésére jó stílusérzéke miatt mindenütt felkérték.

– Orvosi munkája mellett ön is elég komolyan foglalkozott irodalommal is, újságírással is. Csak a család adta ehhez az indítást?

– Részben a családi kötődések, de a középiskola is jócskán tett hozzá ehhez a vonzalomhoz. Hogy a kolozsvári Református Kollégiumban milyen élénk irodalmi élet folyt, azt jól mutatja, hogy például az én osztályomból, ahol huszonnyolcan tanultunk, tizennyolcan valamilyen módon kapcsolatba kerültek az írással. Közéjük sorakoztam fel én is később, bár mint orvos eleinte csak szakirodalommal foglalkoztam. Aztán, ahogy Magyarországra kerültem, főleg, miután idejöttem Leányfalura ezelőtt huszonnégy évvel, főleg az elmúlt évtizedben, mióta nyugdíjas vagyok, a szépirodalommal is egyre közelebbi viszonyba kerültem. Már előtte is mocorgott bennem valami, például idén lesz ötven éve, hogy minden adventkor küldök a barátaimnak egy irodalmi igénnyel megírt levelet, kissé episztola jellegűt. Kezdetben még rövidebb volt, csak egy levelezőlap, azt is én kellett megrajzoljam, mert karácsonyi lapot sem lehetett kapni – ez még a romániai időkben volt. Akkor negyven-ötven embernek küldtem csak, mára odáig jutott a dolog, hogy most éppen ötszázat adtam fel, már várják is a barátok. Ezekből született egy kis kötet, első megjelent könyvem, Adventi levelek címmel. Aztán rábeszéltek, hogy Magyarországra visszahonosodott erdélyiként írjam meg életem és a családom történetét, ami korrajz is lett egyben, és Trianon sodrásában címmel jelent meg 2001-ben, a következő évben pedig már második kiadását is megérte – akkor még vásároltak könyvet az emberek. Irodalomtörténeti tevékenységem pedig abból ered, hogy egész gyerekkoromat áthatotta és meghatározta az, hogy a kolozsvári Hitel című nemzetpolitikai lapnak az írói és szerkesztői között éltem. A lap ugyan megszűnt a háború után, de ezek az emberek naponta látogatták továbbra is a házunkat, gyönyörű gyerekkori emlékeim azok a séták, amelyeket Kolozsváron a vasárnapi istentisztelet után tettünk olyanok társaságában, mint Kós Károly vagy Szabó T. Attila. Nyilvánvaló, hogy ezek az élmények egy serdülő gyerek személyiségét formálják. Ezért is éreztem kötelességemnek, hogy a Hitelt visszahozzam a köztudatba, hogy az irodalomtörténetben végre helyére kerüljön. Sok év kutatómunkájával összegyűjtöttem minden adatot, a személyes emlékek mellett a családi levéltárban fellelhető anyagokat. Százötven kötetet kijegyzeteltem, és ezek alapján írtam meg azt a kis könyvet, ami visszahelyezi jogaiba a Hitelt, és amelynek a Beszédes hallgatás címet adtam. Röviden csak annyit mondanék a folyóiratról, hogy Tamási Áron szerint a második világháború előtti erdélyi magyar értelmiség legkomolyabb teljesítménye.

Akkor jelent meg, mikor felnőtt az első olyan magyar értelmiségi nemzedék, amelyik már beilleszkedett a kisebbségi létbe. Ugyanis Trianon után jó darabig olyannyira képtelenségnek tűnt az új helyzet, hogy csak rövid ideig tartó állapotként tudtak rá gondolni. Ezt a felfogást Kós Károlyék törték meg a Kiáltó szóval, de utána is kellett még idő, hogy rájöjjenek, ki kell dolgozni egy hosszú távú nemzetpolitikai elképzelést, ami ugyanakkor illeszkedik az összmagyarság távlati elképzeléseibe. Most jelent meg a Nemzetstratégia második kötete, amelynek egyik fejezetét én írhattam meg. Ezzel végre látok az asztalra letéve egy olyan átfogó távlati tervet, amit bármelyik kormány magáévá tehet, és kellene is, hogy tegyen, ahhoz, hogy az azóta még nehezebbé vált helyzetben a magyarság megmaradása ne csak vágy legyen.

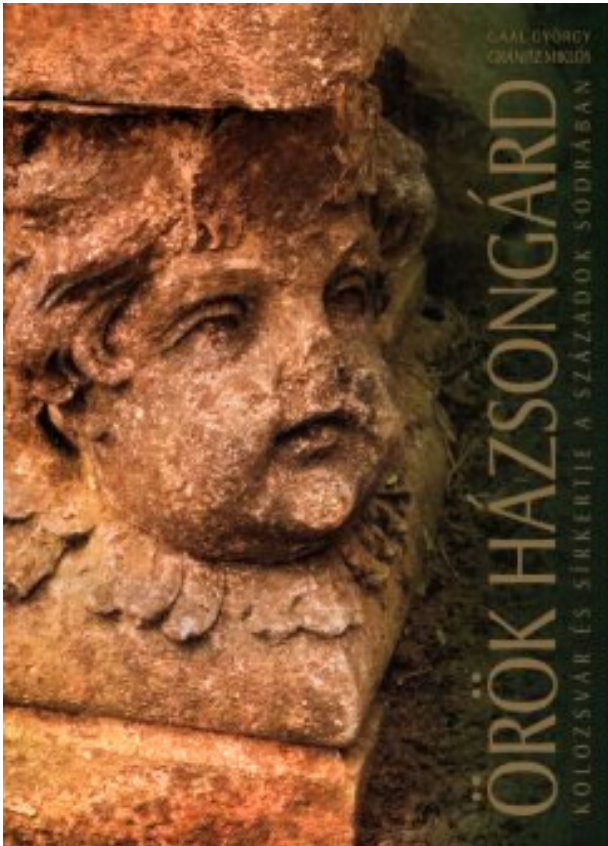
– Számos kötete között jelentek meg versei, összegyűjtött egészségpolitikai írásai is, naplójegyzetek, esszék, nemzet- és kisebbségpolitikai írások, 2007-ben a Magyar Írószövetség is tagjai közé választotta, tagja lett az Irodalomtörténeti Társaságnak, mindezek mellett egy múzeumot is létrehozott saját lakásában, egy emlékszobát, ahol igyekezett a Hitel szellemi műhelyét eredeti formában bemutatni.

– Örökre hálás leszek ezért Makovecz Imre barátomnak, nem egyszerűen azért, mert megtervezte a házat, hanem azért a biztatásért, amit adott, mert azt mondta, mikor panaszkodtam, hogy nekem ehhez nincs erőm, hogy majd meglátom, hogy a feladathoz meglesz az erő is. Tényleg lett, és remélem, hogy az utódaim is fenn tudják majd tartani, mert ma kevés a remény arra, hogy valamilyen közgyűjtemény ilyesmit fenntartsion. Ennek a gyűjteménynek a darabjait 1977-től folyamatosan hordtam át Erdélyből, amit hivatalosan nem lehetett, azt pedig átcsempészttem, például a bútorokat szétszedve, deszkák közé rejtve, nem is akarom részletezni, mert fél napig is mesélhetném, lényeg az, hogy ez a folyamat tizenöt évig tartott, de végül sikerült. Együtt van az anyag, így hagyom hátra végrendeletileg, és remélem, hogy a nyolc unokám között lesz olyan, aki gondját viseli. Mert ebben csak az érzi jól magát, aki benne is lakik, és olyan helyzetben van, hogy fenn tudja tartani, és megengedheti magának, hogy időnként fogadja az érdeklődő csoportokat, ahogy én is teszem.

(Demokrata, 2011. Március 10.)

Gránitz Miklós

Gaal György – Gránitz Miklós: Örök Házsongárd című albumához ajánlás gyanánt

Ha eszenciát kellene átnyújtanom az olvasónak az *Örök Házsongárd* című albumról, s arról kellene mesélnem, mi vezérelt bennünket a kötet elkészítésének során, leginkább Wass Albert néhány évtizeddel ezelőtt papírra vetett sorai jutnak eszembe, melyek ugyancsak hozzásegítettek a napi feladatok elvégzéséhez.

„Amikor örökségről beszélünk, általában arra gondolunk, ami atyáinktól hagyatékként reánk maradt. Lehet ez szemmel látható, kézzelfogható tárgyi érték, mint szerszám, fegyver, ékszer, ház, vagyon. Lehet azonban szemmel nem látható és kézzel nem fogható szellemi kincs: gondolat, eszme, erkölcsi magatartás, tettek sorozata, mindaz, ami évszázadok során lépésről-lépésre előbbre vitt egy nemzetet vagy az egész emberiséget. Tárgyi örökségek romlandók, tűzvész, háború emésztheti azokat. Szellemi kincsek azonban örökkévalók. Ezek képezik egy-egy család, egy-egy nemzet vagy az egész emberi világ egyetlen valódi elpusztíthatatlan, valódi örökségét. Azt az örökségünket, amit nem vehet el tőlünk senki, ami nem veszhet el, csupán akkor, ha mi magunk lemondunk róla, megfélemezünk róla, vagy egyszerűen restek vagyunk arra, hogy megőrizzük és életünkben, cselekedeteinkben méltók legyünk hozzá.”

A kötetek célja, hogy tényszerűen, bár röviden ismertesse azt, amit szintén magyar örökségünknek nevezhetünk. Azt a tárgyi, illetve szemmel nem látható kolozsvári kincstárat, „... ami évszázadok során

nemzedékről nemzedékre gazdagodva jutott el hozzánk, s ami egyedül tesz minket azokká, akik vagyunk, illetve akiknek lennünk illene. Magába foglalja nemzetünk történelmének részét, valamint mindazokat a kultúr- teljesítményeket, amiket nemzetünk tagjai egyénileg kifejeztek az évszázadok során, és ezzel belevesték emléküket az emberiség fejlődésébe.

Meg kell elégednünk azzal, hogy madártávlatból nyújtsunk betekintést a Házsongárdi panteon egészéről, és az olvasóra bízunk, hogy maga kutassa fel azokat a szinte fölmérhetetlen részleteteket, amelyek különösebben érdeklik.

Egy általános, sűrített és összefoglaló képet kívántunk nyújtani arról a tengernyi gazdagságról, amit magyar örökségünknek nevezhetünk. Amivel azonosíthatjuk magunkat, s ami azonosságunkat képezi, a földnek bármely pontján élünk is. Ami nélkül nem nevezhetnénk magunkat magyaroknak, s ami által nem csupán magyarok vagyunk, de az egyetemes emberiség egy külön, jellegzetes és mással össze nem téveszthető csoportjának tagjai. Vagyis emberek, úgymint amerikaiak, ausztráliaiak, ázsiaiak, európaiak, akik ezen felül, külön örökség jussán, még magyarok is.”

Az örök és az örökség gondolatiságának egymásba növesztését szintén az album forgatóira kell bízunk nagy szeretettel. De nem csak azt, melyet elődeinktől kaptunk unokáink, sőt az őket követő nemzedékek számára, hanem annak megőrzését is. Természetesen az értékes javakat a jelenben alkotó talentum egészséges gyümölcseivel gazdagítva.

A szerző fotóművész, Budapesten él

Gaal György

Házsongárdi műemlékjegyzék – és ami abból kimaradt

Több hetes külföldi utamról hazatérve meglepődve olvastam Nagy Károly jóindulatú írását a *Szabadság* szeptember 19-i számában. Kétségtelenül jelentős személyiségeket hiányol egy kezébe jutott készülő házsongárdi „létárból”. Szinte hihetetlennek tűnik, hogy éppen egy Kós Károlyt vagy Balogh Edgárt hagyjanak ki a jegyzék összeállítói. A Házsongárdban folyó munkálatokról a nyár folyamán számos tudósítás jelent meg a *Szabadság* hasábjain, de mindig csak pillanatnyi eredményeket tükröztek, soha sem utaltak arra, hogy itt egy hosszas és bonyolult folyamat valamelyik lépése zajlik csak. Hány lépésből is áll az egész felmérés?

Kezdjük talán azzal, hogy a Magyar örökség-díjban részesített temető értékes, műemlékjellegű sírjainak országos nyilvántartásba vételét az 1980-as évek elején Balogh Edgár kezdeményezte, azután Jakó Zsigmond is próbálkozott az illetékes hatóságoknál. Mindkettőjük részére alulírott készítette a jegyzéket. A 90-es évek elején, a már működő Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság (KLMT) elnöke, Balogh Ferenc mérnök az éppen készülő új országos műemlékjegyzék kiegészítéseként juttatta el házsongárdi listánkat Bukarestbe. Ezeknek a próbálkozásoknak egyike sem járt eredménnyel. Mindegyik jegyzék 200 körüli magyar és román sírt, néhány kriptát ölelt fel. Szerény eredménynek talán azt tarthatjuk, hogy a Hivatalos Közlönyben 2004-ben megjelent és jelenleg is érvényes műemlékjegyzékbe az Emlékházak és -helyek fejezetbe felvették a kolozsvári „Központi temető”-t is. Míg más városok híres temetőinél néhány sírt külön is felsorolnak, a kolozsvári sírkert egyetlen emlékművét, kriptáját sem említik.

Az 1999-ben Gergely Istvánné Tökés Erzsébet tanárnő kezdeményezésére megalakult Házsongárd Alapítvány több mint tíz éves csendes munkálkodása során számos síremléket, kriptát mentett meg a pusztulástól, még fellelhető régi köveink jó részét is szakszerűen restauráltatta. Be kellett azonban látni, hogy ilyen módon alig lehet lépést tartani a természetes, s még inkább az előidézett pusztulással. A temető „megmentésének” egyetlen járható útja a törvényes keret biztosítása. Vagyis ne a temetői irodában éppen alkalmazott tisztviselők kénye-kedvétől, netán anyagi érdekeitől függjön valamely sír megmaradása. A műemlékjellegű sírok listáját be kell iktatni az országos műemlékjegyzékbe.

A mostani kormány beiktatását követően mind Markó Béla miniszterelnök-helyettes, mind pedig Kelemen Hunor művelődésügyi miniszter ígéretet tett arra, hogy rendezik a Házsongárd ügyét, mindent elkövetnek a jelentős sírok műemlékké nyilvánításáért. A műemlékjegyzékbe való felvétel tulajdonképpen a művelődésügyi miniszter aláírásával véglegesítődik. Amikor aztán a Házsongárd Alapítvány elkezdte a munkálatokat, kiderült, hogy az eljárás sokkal bonyolultabb, mint azt sejteni lehetett. Sírról sírra szinte ugyanazokat a lépéseket kell megtenni, mint amikor egy házat akarnak műemlékké nyilvánítani. A sírok és kripták jegyzékét megint alulírott készítette el. A megállapodás szerint körülbelül 250 sírt kellett kiválasztani, úgy, hogy a halottak közt románok is legyenek. Eleve csak a temető történelmi részével foglalkoztunk, tehát a Brassai-sír mögötti területegységekről egyetlen sírt sem vettünk jegyzékbe. Hasonlóan kihagytuk a Lutheránus temetőt, minthogy ott rengeteg a jelentős síremlék, de ezek egyelőre nincsenek veszélyben: a fenntartó egyház előljárói felelősségteljesen kezelik a sírkertet. Így nem került be a jegyzékbe sem Kós Károly, sem Kacsó Sándor, sem pedig Reményik Sándor nyughelye.

Az alap-jegyzéket Gergely Erzsébet átnézte, néhol kiegészítette, s románra fordítva átadta Virgil Popnak, a Kerületi Műemlékvédelmi Felügyelőség titkárnak. A műemlékes szakember, egyetemi tanár szintén átnézte, kiegészítette a jegyzéket, s a sírokat, síremlékeket, kriptákat kategóriánként egy táblázatba iktatta. Kijelölte azokat a feladatokat, amelyeket a továbbiakban el kell végezni. Ő maga vállalta, hogy diákjaival nyári gyakorlatként elvégzi a kripták mérnöki felmérését. Az feladatok sokasága miatt a jogi személyiséggel és szakemberekkel rendelkező Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaságot is be kellett vonni a munkálatokba. Ezután pályázatokkal sikerült a Szülőföld Alaptól és a Bethlen Gábor Alaptól fedezetet teremteni a legköltségesebb művelet elvégzésére: ez a sírok egyenkénti kataszteri bemérése volt az országos koordinátarendszernek megfelelően. Ez egyben a temetői utak, ösvények bejelölését is magával hozza, úgyhogy a sírkert egészen pontos térképe most születik meg. Erre a felmérésre az elmúlt nyáron került sor egy szakosodott cég s néhány egyetemi hallgató részvételével, a Házsongárd Alapítvány és a KLMT irányításával. Összesen mintegy 350 sír helyét jelölték be, de ezek nem mind kerülnek fel a jegyzékre.

Itt utalnunk kell arra, hogy a temető adminisztrációja, amikor tudomást szerzett arról, hogy több száz sírt műemlékké akar a Házsongárd Alapítvány nyilvánítani, egyszerre ellenségessé vált. Minden módon megpróbálja akadályozni az alapítvány tevékenységét. A kataszteri felmérés kezdetekor még a szakembereket is kiutasította a temetőből. Megtagad minden adatszolgáltatást. Felettes szerve – a polgármesteri hivatal – nem hajlandó jobb belátásra bírni őket.

A kataszteri felmérés még csak az előkészületekhez tartozik. Minden egyes sírról, kriptáról külön adatlapot kell felállítani, amelyen szerepelnie kell a fényképnek, mérnöki rajznak, a sír leírásának, a benne nyugvó személy érdemeinek, s nem utolsósorban a temetői nyilvántartásban szereplő sír-jelzetnek. Ez utóbbi kiadására valamilyen módon kényszeríteni kell majd a temető irodáját. Rövidesen egész pontosan véglegesítjük a jegyzékben maradó sírokat, s utána következik az adatlapok összeállítása. Óriási munka!

Az egész temető-dossziét majd a Házsongárd rövid története és jelentőségének ismertetése fogja bevezetni, s szakemberek aláírásukkal hitelesítik az adatokat. Bukarestben újabb bizottság elé kerül a dosszié, s majd annak javaslatával tehetik a miniszter asztalára aláírás végett.

Az idő nagyon sűrű. Még az idén ősszel le kellene zárni a kolozsvári munkálatokat. Hogy aztán az utolsó véleményezés még a jelenlegi miniszteri mandátum alatt megtörténjék, s a szentesítő aláírásra sor kerülhessen. Reméljük, ezúttal nem marad el az eredmény.

(Kolozsvári Szabadság, 2011. Október 10.)

Figyelő

Figyelő

Figyelő

ELŐZETES

A Bornemisza Péter Társaság decemberi rendezvényei:

- **Ádvent a könyvtárban.** Vasárnap, 2011. December 4, 17:30 órakor. Bécs, Capistrangasse 2/15.
- **Színház: Bornemisza Péter: Tragoedia magyar nyelven** (Magyar Élektra) a BPT színjátszó csoportja előadásában. Vasárnap, december 11., 19:00 órakor, Collegium Hungaricum, 1020 Bécs, Hollandstraße 4.

KIÁLLÍTÁSOK

FERENCZY KÁROLY (1862-1917) gyűjteményes kiállítása

A Magyar Nemzeti Galéria 2011. november 30-ától látogatható kiállításán közel 150 festmény és 80 grafika kerül bemutatásra. A válogatás az életmű legjelesebb darabjaira fókuszál. Ferenczy Károly neve a köztudatban leginkább az 1896-ban formálódó nagybányai művészteleppel kapcsolódott össze, életműve szinte egybeforr a Nagybánya-fogalommal. Az impresszionizmus és posztimpresszionizmus hazai változatának megteremtésével, a művészkolónia kiemelkedő alkotójaként, vezető mestereként a modern magyar festészet megalapozójává vált. A kiállítás 2012 június 3-ig tart nyitva.

RENÉ MAGRITTE - Das Lustprinzip (A gyönyörelv)

A bécsi Albertinában november 9.-én nyílik meg a múzeum idei évi, talán legjelentősebbnek mondható kiállítása. A húszadik század egyik leismertebb festőjének életművét, annak egymást követő szakaszaiban szándékozik illusztrálni a több mint 150 műből tervezett tárlat.

A kiállítás egy másik kitűzött célja a művész életvitelének és munkamódszerének a bemutatása, melyek megismeréséhez igen gazdag fénykép-, film- és eredeti dokumentumokból összeállított anyag segíti majd a kiállítás látogatóit. A kiállítás 2012 február 26-án zár.

KONCERT (Meghívó)

2011 december 15-én este 6 órai kezdettel zenekari hangverseny keretében Joó Imola tanítványai lépnek fel tanárnőjük a **Zeneművészeti Főiskolán - Egyetemen** való 40 éves munkásságának megünneplése alkalmából. Közreműködik a Franz Schmidt Kammerorchester Michael Radulescu vezényletével. A belépés díjtalan, de mivel a zenekart a szereplők fizetik, egy kis hozzájárulást köszönettel elfogadunk. Helyszín: 1030 Wien, Anton-von-Webern-Platz 1 (Haydn-Saal, a régi Állatorvosi Főiskola épületében)

Absender: P.b.b.
Péter Bornemisza Gesellschaft
A-1060 Wien, Capistrangasse 2/15.

www.bornemisza.at

“Wiener Post“
Gefördert aus Mitteln der
Volksgruppenförderung.
Erscheinungsort: Wien
Verlagspostamt: A-1060 Wien

Österreichische Post AG Info.Mail Entgelt bezahlt

Medieninhaber und Herausgeber: Péter Bornemisza Gesellschaft, A-1060 Wien, Capistrangasse 2/15. Tel.: +43/6767196330.
E-Mail: zoltan_ka@yahoo.com Redaktion: Zoltán Kászoni /// Bankverbindung: Creditanstalt Bankverein, A-1011 Wien, Schottengasse 6
BLZ: 11000. Konto Nr. 00207578600, IBAN: AT58110000207578600; SWIFT (BIC): BKAUATWW